

La Damunt

Folgueroles

Ubicació

Comarca: Osona
Lloc/Adreça: Pla de la Damunt
Emplaçament: A la banda nord-est del nucli urbà, damunt de la urbanització de la Roca, a la banda de tramuntana de la ronda de la Damunt
Alçada: 572 m.s.n.m

Coordenades:

Latitud: 41.94443
Longitud: 2.32309
UTM Est (X): 443891
UTM Nord (Y): 4643828

Classificació

Número de fitxa: 08083 - 4
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia: Edifici
Estil / època: Modern Popular
Segle: XVII-XVIII
Estat de conservació: Bo
Protecció: Legal
Tipus de protecció: BCIL
Observacions protecció: BCIL-AEA nº 12509-I. Catàleg de béns a protegir del POUM de Folgueroles.
Data aprovació: dc., 30/06/2021 - 12:00
Número inventari: IPA 22803
Generalitat i altres inventaris:
Accés: Fàcil
Ús actual: Religió
Titularitat: Privada
Titular: Bisbat de Vic
Fitxes associades:

Jardí Brins d'espígol

Goigs a llaor de Nostra Senyora de la Damunt

Els lladres de la Mare de Déu de la Damunt

L'Arpa

Processó d'acompanyament de la Mare de Déu de la Damunt

Font del pla de la Damunt

Monument del Pi de les Tres Branques

Pedró de la Roca

Autoria de la fitxa

Adriana Geladó Prat

Data de registre de la

dj., 02/12/2021 - 19:20

fitxa:

Descripció

Ermita d'una sola nau amb un absis semicircular capçat a llevant i un volum rectangular adossat a l'extrem nord-est del temple. La nau està coberta amb una volta de canó bastida amb lloses de pedra disposades a sardinell, mentre que l'absis compta amb una volta de quart d'esfera bastida amb pedra també. No hi ha cap arc que separi el presbiteri de la resta de la nau, tot i que s'observa una cadena de carreus ben desbastats al mur de migdia que podrien correspondre a una possible intervenció prèvia a la construcció de l'absis. Al mur de tramuntana, tocant a la zona del presbiteri, hi ha un arc rebaixat adovellat i sostingut amb pilars bastits amb pedra i amb les impostes motllurades. Aquest arc dona pas a l'interior del volum adossat, tancat amb una porta rectangular de pedra i cobert amb una teulada de dues vessants. El temple s'il·lumina mitjançant dues finestres rectangulars, emmarcades amb carreus de pedra i protegides amb reixes de ferro. Una d'elles està situada al mur de migdia, mentre que l'altra s'obre en el mur de ponent del volum adossat. La façana principal, orientada a ponent, presenta un portal d'accés d'arc de mig punt adovellat i sostingut amb pilastres de pedra amb els basaments i els capitells motllurats. Està protegit amb un entaulament de pedra motllurat, disposat a mode de guardapols. Damunt del portal hi ha una finestra d'arc de mig punt amb esqueixada, emmarcada amb carreus de pedra i decorada amb dues línies vermelles pintades damunt del revestiment arrebossat que cobreix el parament. La façana està rematada amb un volum de planta quadrada bastit amb pedra, amb la coberta de lloses de pedra planes i quatre obertures d'arc de mig punt molt estretes i emmarcades amb pedra. La de la façana principal presenta les mateixes característiques que l'anterior. Aquest volum està coronat amb un campanar d'espadanya de dos ulls, cobert amb una teulada de pedra de dues vessants rematada amb un penó de pedra. Les obertures són d'arc de mig punt, amb les impostes motllurades i l'any 1720 gravat al bell mig de les dues. La construcció està bastida amb pedra, amb un ràfec de lloses de pedra disposat a tot el perímetre de l'edifici i el parament principal arrebossat i pintat. Tant aquest parament com el volum adossat tenen les cantonades embellides amb carreus de pedra. Davant de la façana principal hi ha una plataforma de pedra de planta rectangular, que salva el desnivell existent a la zona. S'hi accedeix mitjançant unes escales de pedra. Adossats a la part inferior d'aquest parament, a banda i banda del portal d'accés, hi ha dos bancs correguts de pedra.

Observacions:

L'element està inclòs dins dels límits de l'Espai Natural de les Guillerries-Savassona.

Història

La primera referència documental relacionada amb el temple està datada el 18 de març de l'any 1243. En aquest document, Guillem de Tornamira lliga testamentàriament una quantitat d'ordi per fer cremar una

llàntia a “*Sancta Maria Damunt, quae in parrochia de Falgeroles est*” (Morató et al., 2000: 101). També tenim constància que la capella fou citada documentalment com a “*Sancta Maria Superiore o Santa Maria Subirana*”, indicant d’aquesta manera la seva ubicació més elevada respecte a l’església parroquial de Santa Maria, situada al nucli antic. Pel que fa a les intervencions dutes a terme a l’edifici, en un document datat l’11 de setembre de 1560 es fa referència a unes obres importants. A finals del segle XVII hi ha constància d’una altra reforma, donat que l’any 1687 “faltava enguixar la volta de la Damunt i acomodar *lo retauler y enguixar la bòbeda dels altars de Sant Sebastià i Sant Roc*”. L’any 1691, encara mancava reparar el retaule de Sant Sebastià i faltava repassar la teulada (Morató et al., 2000: 103). El campanar d’espadanya es va construir pels voltants de l’any 1720 i, en aquesta època, també es demanà a l’escultor Segimon Pujol que refés la balaustrada del cor, la taula d’altar i una corona per la Verge. Durant el segle XIX foren arranjats els ornaments de l’altar de la Mare de Déu de la Damunt i de l’altar major. Segons la resposta de l’ecònom Josep Tordera al qüestionari sol·licitat pel bisbat de Vic sobre els efectes de la guerra Civil, datat l’any 1939, l’ermita fou cremada. Així mateix, la imatge de la Mare de Déu de la Damunt fou destruïda per ordre del Comitè Antifeixista. El comitè manà destruir la imatge a tres socis de la Germandat del Montepio (actual Associació Social Cultural de Nostra Senyora de la Damunt). Posteriorment, l’interior del temple fou repicat, deixant l’aparell de pedra vist. L’any 1952 es va fer el cambril del presbiteri, obra de Miquel Pallàs i Joan Nogué. La imatge de la Mare de Déu que l’acompanya és una figura de guix policromada.

La devoció a la Mare de Déu de la Damunt a Folgueroles està documentada des de molt antic. En aquest sentit, tenim notícia que des de l’any 1585 hi havia un benefici fundat per tenir cura del culte als sants (Morató et al., 2000: 103). Fins l’any 1723, el rector de Folgueroles hi deia missa matinal cada diumenge. De fet, a finals del segle XIX, el dilluns de Pasqua de Resurrecció, el dilluns de Pasqua de Pentecosta, el dia de Sant Esteve i l’endemà de la festa major, el rector de la parròquia tenia l’obligació de dir missa a l’ermita de la Damunt. La tradició de dir missa matinal a l’ermita el dia de Sant Esteve s’ha anat conservant al llarg del temps. La processó i l’antiga festa de la Mare de Déu de la Damunt, així com la seva relació amb l’Associació Social Cultural de Nostra Senyora de la Damunt (coneguda pels folguerolencs com la Germandat), són mostres de la gran devoció folguerolenc a la marededéu. En aquest sentit, cal remarcar que la Damunt és un dels llocs verdaguerians per excel·lència. El poeta folguerolenc Jacint Verdaguer ja hi venia de petit amb la seva mare, gran devota de la verge., i continuà fent-ho durant tota la seva vida. La composició del poema *L’Arpa* és un clar recordatori de les seves visites al temple.

Bibliografia

- ARUMÍ, Pilar; AUTET, Lluís; BOVER, M. Àngels; HOMS, Maria; HOMS, Rosa; MOLIST, Bernat; PONCE, Santi; ROVIRÓ, Xavier; SELLABONA, Cesca (2021). *Folgueroles, batecs d’un poble. Història gràfica del darrer segle*. Folgueroles: Ajuntament de Folgueroles, p. 15.
- GAVÍN I BARCELÓ, Josep M. (1984). *Osona*. Col. Inventari d’esglésies, 15. Barcelona: Pòrtic, p. 47, 266.
- ORRIOLS, Gil (1994). “La Demunt”. *La Falguera* n° 6, p. 7.
- MORATÓ, David; PONCE, Santi; ROVIRÓ, Xavier; TORRENTS, Jacint; TORRENTS, Carme; VILAMALA, Joan; VILAMALA, Jordi; XUTGLÀ, Montserrat (2000). *Folgueroles. Societat i vida d’un poble*. Vic: Eumo Editorial, p. 101-103, 205-206, 282, 287-288, 357.
- NAVARRO ACEBES, Ferran (2021). *Catàleg de béns a protegir. R18/07 Pla d’Ordenació Urbanística Municipal de Folgueroles*. Consultat 24 octubre 2021, des de <https://dtes.gencat.cat/rpucportal/> Núm. Identificació A.03.

ROSSELL I COMAJOAN, Josep; TORRENTS I BUXÓ, Jacint; TORRENTS I BUXÓ, Carme (2000). Sant Feliuet. *Caminada per llocs verdaguerians de Tavèrnoles i de Folgueroles*. Folgueroles: Amics de Verdaguer, p. 14-17.

TORRENTS, Ricard (1992). *Ruta verdagueriana de Folgueroles*. Folgueroles: Amics de Verdaguer, Casa-Museu Verdaguer, p. 40-41.

Enllaços d'interès:

<http://invarquit.cultura.gencat.cat/>

<https://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=13556>

